

Působení pěvce Karla Buriana v Národním divadle v Praze v letech 1899 až 1903

Petr Venglař

Karel Burian (12. 1. 1870, Rousínov–25. 9. 1924, Senomaty) byl českým tenoristou, který ve světě dosáhl podobné popularity jako Ema Destinnová. Proslul převážně jako pěvec Wagnerových rolí. Dále ztvárnil např. krále Heroda v premiéře opery *Salome* od Richarda Strausse dne 9. 12. 1905 v Drážďanech. Také mj. zpíval v Metropolitní opeře v New Yorku pod taktovkou Gustava Mahlera nebo Arthura Toscaniniho.

Pěvecký repertoár K. Buriana v ND

Tento slavný pěvec poprvé v Národním divadle v Praze vystoupil v červnu roku 1899 po působení v mnoha evropských městech, jako např. v Berlíně nebo v Hamburku. Jeho první rolí byla 19. června hlavní postava ve Wagnerově opeře *Tannhäuser*. Následně 22. června Karel Burian účinkoval jako Dalibor, 25. srpna v opeře *Psolavci* zpíval roli Koziny a o pět dní později, 30. srpna, vystoupil jako Don José v opeře *Carmen*. Zmíněné čtyři pěvecké role, které tento umělec ztvárnil, měly takový úspěch, že se K. Burian rozhodl přerušit operní smlouvu s divadlem v Berlíně a uzavřít novou smlouvu s Národním divadlem na dobu působení v délce šesti let.¹

Z doby počátků uměleckého působení K. Buriana v Národním divadle v Praze se dle Josefa Bartoše zachoval dopis ze dne 27. 12. 1899, jež psal v Hamburku. Ptá se v něm, které opery se budou v Národním divadle hrát, aby se na ně mohl připravit se svou chotí Františkou Jelínkovou. Zároveň prosí, aby během září a října roku 1900 byl brán zřetel na opery, které měl nastudované. Jednalo se o *Tannhäusera*, *Lohengrina* a *Mistry pěvce norimberské* od Richarda Wagnera, dále o *Proroka* od Giacoma Meyerbeera či *Maškarní ples* a *Otella* od Giuseppe Verdiho atd. Z českých oper pak např. o *Dalibora* od Bedřicha Smetany, *Psolavce* od Karla Kovařovice či *Šárku* od Zdeňka Fibicha.² Tento dopis byl adresován řediteli Národního divadla Františku Adolfu Šubertovi. Dramaturgii měl v té době na starosti Zdeněk Fibich. Avšak dne 30. června roku 1900 Z. Fibich končí

¹ „Manželé Burianovi angažováni k Nár. divadlu v Praze“, *Lidové noviny* 7, č. 153 (1899), 4.

² Josef Bartoš, *Karel Burian* (Rakovník: Výbor pro jubilejní oslavy v Rousínově, 1934), 21.

svoji spolupráci s Národním divadlem a odešel i stávající ředitel Fr. A. Šubert. Novým ředitelem Národního divadla se stal Gustav Schmoranz a pozici šéfa opery zastával skladatel v té době velmi slavné a hrané opery *Psoblavci* K. Kovařovic.³

Dne 1. června roku 1900 se K. Burian stal členem Národního divadla.⁴ V Národním divadle vystoupil poprvé jako člen 28. 7. 1901 v roli Dalibora ve stejnojmenné Smetanově opeře. Zmiňovaný Burianův pěvecký výkon se dočkal velkého úspěchu, jak nám dokládá i hudební recenze v *Daliborovi*: „Pan Burian jest výborně disciplinovaný umělec, to vytčeno hned při lonských jeho pohostinských hrách. Vyznačeny i ostatní jeho vlastnosti: jeho jemný a zas ohnivý cit, jímavost a vřelost a zase vzlet jeho přednesu, pravdivost, pósy prostá i přiléhavost jeho hry. Umělec, který nepotřeboval jistě ani vůdčí ruky při studiu.“⁵

Obrázek 1 K. Burian jako Dalibor dne 28. 7. 1900⁶

³ Ibid., 21–22.

⁴ Roman Hartl, *Král pěvců Karel Burian a dalších 80 historických osobností městysů a obcí mikroregionu Balkán* (Rakovník: Rakovnicko, 2013), 24.

⁵ Karel Hoffmeister, „Národní divadlo“, *Dalibor* 12, č. 28 (1900), 221–222.

⁶ „Karel Burian“, *Národní divadlo* [online]. <http://archiv.narodni-divadlo.cz/default.aspx?jz=cs&dk=SeznamPredstaveni.aspx&csz=0&cic=0&cju=1322&cpn=254affcc-cb43-4078-86fe-c5544619cf67> [15. 5. 2019].

Podle archivu Národního divadla zde K. Burian umělecky vystoupil během deseti a půl měsíců v šedesáti operách a zároveň na čtyřech koncertních vystoupeních.⁷ Nejčastěji zpíval v *Daliborovi* a ve *Wertherovi*.

Během roku 1900 umělecky vystoupil v červenci jednou, v srpnu čtyřikrát, v září šestkrát, v říjnu a v listopadu osmkrát a v prosinci sedmkrát. V následujícím roce to pak bylo v lednu šestkrát, v únoru třikrát, v březnu čtyřikrát, v dubnu pětkrát, v květnu sedmkrát, a nakonec v červnu jednou.⁸

Tabulka č. 1 Přehled Burianových představení v Národním divadle během let 1900 a 1901. Měsíce jsou uvedené římskými číslicemi⁹

	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	Celkem
<i>Carmen</i>				3	1	1							5
<i>Dalibor</i>	1	2	2		1					1			7
<i>Fidelio</i>						2		1					3
<i>Fra Diavolo</i>				2	2							1	5
<i>Komedianti</i>			2	1	1								4
<i>Lohengrin</i>			2										2
<i>Otello</i>									2	3	1		6
<i>Pád Arkuna</i>					3								3
<i>Prodaná nevěsta</i>		1					1						2
<i>Prorok</i>								1					1
<i>Psohlavci</i>						2	1				3		6
<i>Rusalka</i>										1	1		2
<i>Sedlák kavalír</i>				2									2
<i>Tannhäuser</i>		1				2		1					4
<i>Werther</i>							4		2		2		8
Celkem	1	4	6	8	8	7	6	3	4	5	7	1	60

K. Burian zpíval také na koncertech Národního divadla dne 25. září roku 1900 (Karel Emanuel Macan: *Za trochu lásky*, Vítězslav Novák: *Na prsou svých nech snít mne zas*, Oskar Nedbal: *Co na nebi je hvězdíček*)¹⁰, dále v následujícím roce ve dnech 22. 2. (Robert Franz: *Věnování* – zpíval ve vlastním překladu, Karel Emanuel Macan: *Modlitba*, Václav Juda Novotný: *Svou hlavu ke mně skloň* a z *Bechyňských písní*: *Slavík*, Šafařův dvoreček a *Když jsem přišel z Protivína*),¹¹

⁷ Ibid.

⁸ Ibid.

⁹ Ibid.

¹⁰ „Divadlo“, *Katolické listy* 4, č. 263 (1900), 5.

¹¹ „Koncert“, *Katolické listy* 5, č. 52 (1901), 6.

27. února (Franz Schubert: *Protichůdec a Město*, obě zpíval ve vlastním překladu, Emil Chvála: *Soumrak*, Václav Juda Novotný: *Bechyňské písně – Chaloupka, Nikdo tak neplakal, A já sám*)¹² a 8. března (Robert Schumann: *Když zahledím se v oko tvé*, Richard Wagner: *Boly*, Richard Strauss: *Díky měj!* – všechny tři zpíval K. Burian ve vlastním překladu).¹³

Během svého pobytu v Praze Karel Burian umělecky hostoval i v královské opeře v Pešti. Poprvé se zde představil 3. června 1900 v roli Tannhäusera,¹⁴ a následně pak 5. a 10. června ztvárnil roli Lohengrina¹⁵ atd. V Pešti dokázal umělec svými pěveckými schopnostmi diváky zcela oslnit, podobně jako tomu bylo v Národním divadle v Praze. Mimo jiné zpíval i v Plzeňském Městském divadle dne 13. 2. 1901 Dalibora. Další den měl zpívat v tomto divadle také Kozinu z *Psohlavců*,¹⁶ ale kvůli nachlazení, které si v Městském divadle způsobil, musel odříct tuto roli a odjet zpátky do Prahy.¹⁷

Hudební recenze na Burianovy pěvecké výkony v ND

Reakce pražských recenzentů na Burianovy pěvecké výkony v Národním divadle byly většinou kladné. V hudebním periodiku *Dalibor* se Burianovými pěveckými výkony zabýval klavírista a pedagog Karel Hoffmeister (26. 9. 1868, Liblice – 23. 9. 1952, Hluboká nad Vltavou) a hudební recenzent Emilian Hoffer (6. 10. 1878, Tábor – 22. 8. 1917, Medeazza, Itálie). Zatímco hudební recenze K. Hoffmeistera na zpěvákovy pěvecké výkony jsou vždy velmi pozitivní a někdy psány květnatým jazykem, E. Hoffer si zároveň všiml i Burianových pěveckých nedostatků. Jako příklad uvádím ukázkou hudební recenze K. Hoffmeistera k Burianovu pěveckému výkonu ze dne 24. 6. 1899 k Tannhäuserovi:

Pan Burian se vzácným uměním ovládá všechny ty tóny a nálady, jež střídají se v nitru Tannhäuserově: se vzácným uměním stoupá tím velkým crescendo od zdrceného zoufalství ku nejvyššímu bodu ohně a vášně, i zpět. Jak zpíval v zá-pase pěvců, jak rozvíjel tu celý dlouhý duševní proces: jak hrdě směle a důtklivě položil své pojetí bytosti lásky, jak s živou gestikulací, s ironisující útrpností ne-chápavým druhům bytost tu vykládal, jak rostlo odporem jich jeho zanícení až vybuchlo v píseň Venušinu; jak pak, poznáv lásku Alžbětinu, chápal dosah svého činu, jak zápasil s bolestí, a jak zas nová naděj spásy – v Římě – mu kmitla – to byly momenty hluboce dojmající svojí velikou pravdivostí. A ty sklíčené, temné

¹² „Koncert“, *Národní politika* 19, č. 58 (1901), 5.

¹³ „Koncert“, *Národní politika* 19, č. 67 (1901), 5.

¹⁴ Roman Hartl, *Král pěvců Karel Burian a dalších 80 historických osobností městysů a obcí mikroregionu Balkán* (Rakovník: Rakovnícko, 2013), 25.

¹⁵ Ibid., 25.

¹⁶ „Z městského divadla“, *Plzeňské listy* 37, č. 33 (1901), 3.

¹⁷ „Městské divadlo-Zpěvohra“, *Plzeňské listy* 37, č. 38 (1901), 3.

tóny, ta veliká hořkost, již prosycenou bylo vypravování o cestě za odpuštěním, to hrozné sklamaní a hroznější odhodlání vrátit se zpět ku paní Venuši – zde padalo každé slovo člověku hluboko, hluboko do duše.¹⁸

A jako další pro srovnání uvádím ukázkou hudební recenze od E. Hoffera na operu *Prorok*:

V popředí, jak již vyžaduje povaha titulní role, stál pan Burian jako „Prorok“ a znova podal příležitost, aby byl viděn ve všem lesku svého zpěvu i hry. Ale přes to vše, přes mohutný dojem, který jsem si odnášel, nemohu se přece ubrániti pochybnostem, jakmile se rozpomínám na detaily jeho výkonu, pokud jde o zpěvní techniku a interpretaci umělcovu. V první řadě mám na mysli způsob užívání krytého tónu. Dříve nesetkával jsem se u něho tou měrou často s krytím jako nyní. Krytý tón všude pokládá se u tenoristy za něco více méně abnormálního, čeho je možno užití jen výjimečně a to ještě, nenamítá-li ničeho dirigent. Vždyť již sama povaha krytého tónu přesunujícího mužný tón do sféry ženského altu nutně tomu nasvědčuje. Tu zachází v poslední době a také v „*Proroku*“ pan Burian za mez přípustnosti a oprávněnosti a vzbuzuje podiv, že pan chef opery, muž disponující přec mnohými zkušenostmi právě v oboru vokální hudby, s tím se může srovnati. Dále se nemůžu na mnohých místech, nejvíce ovšem v pastorále, smířiti se zvukovou silou jeho tónu; vždyť v tomto čísle je předepsáno piano právě tak jako v orchestru (tu dokonce i ppp), a nikoliv mezzoforte a forte!¹⁹

Nakonec K. Hoffmeister po velkém množství pochvalných recenzí na Burianovo pěvecké umění zveřejněných v hudebním periodiku *Dalibor* zakončil jednu recenzi, která se týkala Burianova pěveckého ztvárnění Lohengrina ze dne 9. 1900, tímto způsobem: „Začíná mi zdát se zbytečným konstatovat samozřejmou uměleckost p. Burianovu: bude třeba se omeziti určovat, vyhledávat, jak se zvlášť jeví, jak odlišuje se v jednotlivých případech!“²⁰

Další hudební recenze na Burianovy pěvecké výkony lze dohledat např. v *Národní politice* či v *Katolických listech*.

Finanční příjmy K. Buriana a jeho současníků v ND

Dříve než začal K. Burian umělecky působit v Národním divadle, byl ze všech tehdejších členů nejlépe finančně hodnocen tenorista Vladislav Florjanský, jehož honorář činil 16 tisíc korun. Tento umělec, vydělávající na tehdejší dobu krásný plat, však nebyl s výší svého honoráře spokojen. Často žádal vedení divadla o dovolenou, aby mohl vystupovat v pohostinných hrách. Před vypršením smlouvy se

¹⁸ Karel Hoffmeister, „Národní divadlo v Praze“, *Dalibor* 21, č. 27 (1899), 208.

¹⁹ Emilian Hoffer, „Národní divadlo v Praze“, *Dalibor* 23, č. 6 (1901), 47.

²⁰ Karel Hoffmeister, „Národní divadlo“, *Dalibor* 22, č. 34 (1900) 267.

jednalo o dva a půl měsíce, z toho jeden a půl měsíce patřil do zimní sezony. Jeho žádost však byla zamítnuta, protože správa Národního divadla měla s umělcem špatné zkušenosti²¹ (např. na jaře roku 1898 se zdržel na pohostinných hrách v Lvově o měsíc déle, než měl správou Národního divadla povoleno²² atd.). Neshody mezi V. Florjanským a vedením divadla byly jedním z důvodů angažování K. Buriana, který žádal roční gáží ve výši 10 tisíc zlatých (1 zlatý se rovná 2 koruny) a zároveň požadoval angažmá pro svou choť Františku.²³ Umělec byl vedením Národního divadla přijat s finanční nabídkou ročních 20 tisíc K neboli 12 800 K služného a 7 200 K zaručených honorářů²⁴ a jeho žena Františka 12 tisíc K neboli 7 200 K služného a 4 800 K zaručených honorářů.²⁵ Burianova gáže se pak ještě zvýšila od 1. 1. roku 1901 na 26 tisíc K,²⁶ když podpořil K. Kovařovice během stávky orchestru Národního divadla.

Pro porovnání zde můžeme uvést například příjem jiného slavného tenoristy Otakara Mařáka, který od 1. 1. 1901 činil 8 tisíc K, následně se jeho plat dne 1. 1. 1902 zvýšil na 9 tisíc K a o rok později už vydělával celých 10 tisíc K.²⁷ Nejslavnější barytonista Národního divadla Bohumil Benoni dostával ročně 11 200 K. Od 1. 1. 1905 se jeho plat zvýšil na 12 480 K ročně.²⁸ Členové orchestru a někteří z pěvců, podle výpovědi Zdeňka Nejedlého, pak vydělávali měsíčně pouhých 70 až 80 K,²⁹ což dělá roční příjem ve výši 840 až 960 K.

Když K. Burian ukončil své umělecké působení v Národním divadle a začal vystupovat v Pešti, výše jeho honoráře činila 30 000 K.³⁰ Později, během svého operního působení v Drážďanech, dostával 40 000 K a za každé další vystoupení měl možnost získat dalších 1 000 K pod podmínkou, že ročně vystoupí čtyřicetkrát.³¹ Ve stejné době hostoval v různých jiných operách. Například ve Štýrském Hradci dostával za jedno vystoupení 1 000 K, v Pešti pak 1 500 K.³² V New Yorku

²¹ Zdeněk Nejedlý, *Dějiny opery národního divadla*, 1. díl (Praha: Práce, 1949), 500.

²² Ibid., 500.

²³ Ibid., 501.

²⁴ Jan Němeček, *Opera Národního divadla v období Karla Kovařovice 1900–1920*, I. díl (Praha: Divadelní ústav, 1968), 86.

²⁵ Ibid., 86.

²⁶ Zdeněk Nejedlý, *Dějiny opery národního divadla*, 2. díl (Praha: Práce, 1949), 57.

²⁷ Ibid., 94.

²⁸ Jan Němeček, *Opera Národního divadla v období Karla Kovařovice 1900–1920*, I. díl (Praha: Divadelní ústav, 1968), 82.

²⁹ Zdeněk Němeček, *Dějiny opery národního divadla*, 2. díl (Praha: Práce, 1949), 57.

³⁰ Ibid., 57.

³¹ „Zprávy z ciziny“, *Moravské hudební noviny* 1, č. 1 (1909), 4.

³² Jan Němeček, *Opera Národního divadla v období Karla Kovařovice 1900–1920*, I. díl (Praha: Divadelní ústav, 1968), 214.

činila výše jeho honoráře, stejně jako u E. Destinové, 900 dolarů.³³ Pro srovnání, např. Enrico Caruso dokonce dostával 1 800 až 2 000 dolarů za večer.³⁴

Vztahy K. Buriana s vedením Národního divadla a důvody k odchodu z Prahy

I přes kladné recenze hudebních kritiků a nadšené reakce diváků na Burianovy pěvecké výkony, jeho počátky působení v Národním divadle nebyly vůbec snadné. Už pouhé rozhodnutí státní správy přijmout tohoto umělce za člena Národního divadla dokázalo vyvolat demonstrace a nepokoje u některých předplatitelů Národního divadla, a to zejména v části ženského publika. Důvodem nesouhlasu bylo rozhodnutí správy divadla nahradit oblíbeného a pohledného polského tenoristu V. Florjanského zpěvákem menším, mohutnějším a pro mnohé ne tolik pohledným.³⁵ Nenávisť se tak projevila i během umělcova prvního představení v Národním divadle, kdy podle verze Jindřicha Václava Alexandera, který vydal biografii o K. Burianovi pod pseudonymem J. V. Hradčanský, jako pomstu nechali doručit do Burianovy šatny krabici, ve které se nacházela stará šněrovačka naplněná koňským trusem³⁶ spolu s dopisem od „význačné dcery pražské“,³⁷ v němž se psalo: „Tady máte náš dárek za to, že jste nám vyhnal z Prahy našeho miláčka!“³⁸ Naštěstí obsah balíku skončil na smetišti dřívě, než K. Burian stačil na představení přijít. Dopis od pěvců Národního divadla však obdržel.³⁹ Den nato tento dopis a několik dalších hanopisů K. Burian ukázal spisovateli J. V. Alexanderovi, který ve své knize *Karel Burian ve svých veršovaných dopisech* uvedl pár ukázek, které z knižní publikace citují: „Pacholku, jak se opovažuješ vstoupiti na místo slavného Florjanského [...]“ – „Proč jste nezůstal tam v Berlíně, odkud jste přišel?“ – „Vy maličký mužíčku, chcete zaclonit postavu našeho Florjanského?“ – „Vy se chcete měřit v Daliboru s Florjanským? Ta nádherná jeho postava, ty rytířské pohyby, ten milostný úsměv!“⁴⁰ Roku 1924 vyšel v Lidových novinách článek, ve kterém K. Burian uvedl, že v té době obdržel „přes pět set anonymních utrhačných dopisů a jiných ‚dárků‘, které vedly spanilé dámy až i před soud!“⁴¹

³³ Josef Bartoš, *Karel Burian* (Rakovník: Výbor pro jubilejní oslavy v Rousínově, 1934), 36.

³⁴ Ibid., 36.

³⁵ Roman Hartl, *Král pěvců Karel Burian a dalších 80 historických osobností městysů a obcí mikroregionu Balkán* (Rakovník: Rakovnícko, 2013), 25.

³⁶ J. V. Hradčanský, *Karel Burian ve svých veršovaných dopisech* (Grafický ústav a nakladatelství L. Beneše v Českém Brodě u Prahy, 1933), 28.

³⁷ Ibid., 28.

³⁸ Ibid., 28.

³⁹ Ibid., 28.

⁴⁰ Ibid., 27–28.

⁴¹ Karel Burian, „Kovařovic“, *Lidové noviny* 32, č. 86 (1924), 2.

K dalším nepříjemným událostem můžeme zařadit například stávkou orchestru, kdy se hudebníci Národního divadla v listopadu roku 1901 postavili proti tehdejšímu dirigentovi K. Kovařovicovi. K. Burian se v ní však rozhodl postavit na stranu K. Kovařovice⁴² a podpořit jej, čímž si však nadělal další nepřátele, tentokrát z řad hudebníků. Spor proběhl mezi hudebníky Národního divadla a K. Kovařovicem, kterého podle vyjádření Kovařovice v *Národních listech* obviňovali „z nelidského utiskování, z terrorismu, z neslýchaného se členstvem zacházení, a z toho, že prý s nimi nejedná – způsobem mezi slušnými lidmi obvyklým [...]“.⁴³ Tento spor byl natolik vážný, že se v Národním divadle na určitou dobu dokonce přestala hrát operní představení. Podle vyjádření K. Buriana dokázal K. Kovařovic v Národním divadle zvládnout „každý odpor, ale stal se jiným. Ztvrdil, stal se podezřívavým, bezohledným, vyhýbavým, nepřístupným a mstivým.“⁴⁴

Nakonec bylo zpřetrháno i poslední pevné pouto mezi K. Kovařovicem a K. Burianem. Stalo se tak během zkoušky třetího dějství opery *Tannhäuser*, když K. Burian před ostatními členy orchestru upozornil K. Kovařovice, že se zmylil v taktování.⁴⁵ Jak se později umělec vyjádřil, K. Kovařovic jej začal od té chvíle nenávidět.⁴⁶ Mezi další problémy, kterým pěvec v té době čelil, můžeme zařadit i Burianovu špatnou schopnost přizpůsobit se každodennímu režimu, s čímž byla spojena i častá odmítnutí divadelních vystoupení. Důvodem těchto absencí nejspíš bylo, že tento umělec trpěl velkými návaly trémy,⁴⁷ jak o něm napsal hudební kritik Vladimír Bor, podle vyjádření Burianových pamětníků, kolegů a životopisců. V *Národních listech* bylo uvedeno, že umělec odřekl své účinkování ve dnech 17. 12. 1900, 19. 1., 21. 1., 8. 2., 31. 3., 2. 4., 5. 6., 17. 6. a 20. 6. 1901.⁴⁸ O Burianových častých indispozicích se vyjádřil i hudební recenzent časopisu *Dalibor* E. Hoffer, který zároveň zkritizoval jeho poslední pěvecký výkon Otella v Národním divadle ze dne 19. 5. 1901 slovy:

Na panu Burianovi od nějaké doby lze pozorovat – ovšem při jeho časté indispozici je to dosti zřídka –, jak poklesla rapidně úroveň jeho uměleckosti, o jejíž dříve nebylo ani pochybnosti. Mám na mysli poslední trojici jeho úloh: Prince z *Rusalky*, Koziny a Otello. Abstrahuji-li již od vstupu Otellova *Lide jásej*, který utonul v chrapotu se třemi distonacemi, nemohu nevytknouti pohodlí, s jakým

⁴² Ibid., 2.

⁴³ Karel Kovařovic, „Hudba: České veřejnosti, zvláště obecnstvu Národního divadla“ *Národní listy* 41, č. 45 (1901), 3.

⁴⁴ Karel Burian, „Kovařovic“, *Lidové noviny* 32, č. 86 (1924), 2.

⁴⁵ Ibid., 2.

⁴⁶ Ibid., 2.

⁴⁷ Vladimír Strejček-Bor, „Dvacet let od smrti Karla Buriana“, *Polední list* 18, č. 261 (1944), 2.

⁴⁸ „Spor Národního divadla s operním pěvcem Burianem“, *Národní listy* 41, č. 353 (1901), 3.

po oba první takty zpíval jen to, co se mu zdálo možným, spokojuje se pouhým naznačováním polohlasem jako při nějaké generální zkoušce, kdy třeba hlasu šetřit, aniž věnoval trochu péče správné deklamaci českého jazyka. Proto také Otello byl postavou zcela nepodařenou a zpěvně zkarikovanou. Nezdá se, že by indisposice hlášená byla zjevem akutním, nýbrž je již patrně zjevem chronického ubývání hlasové síly jeho, které ostatně dalo se předvídati jako nutný následek dlouhého nehospodárného přepínání. Buď jak buď, tak jako v neděli a před tím několikrát pan Burian, v Národním divadle se již dlouho nezpívalo a bylo by žádoucí v zájmu dobré pověsti uměleckého ústavu, aby takové extempore se již neopakovalo.⁴⁹

Vyvrcholením neshod K. Buriana s divadelním ředitelem bylo odmítnutí zpívat roli Prince ve Dvořákově opeře *Rusalka*, kterou měl dirigovat právě K. Kovařovic.⁵⁰ Existují nejrůznější verze, jak tomu mohlo být ve skutečnosti a kdy K. Burian tuto pěveckou roli odmítnul. Například, že k odmítnutí došlo až půldruhé hodiny před začátkem premiérového představení,⁵¹ nebo podle krátké zprávy v *Národních listech*, že odmítnul vystoupit v pět hodin večerních před představením z důvodů náhlého a silného ochraptění,⁵² a že se tento pěvec předtím do tří hodin ranních zdržel ve společnosti.⁵³ Nejpravděpodobnější verze je však od Alexandra Berndorfa, který se tímto pěvcem dlouhodobě zabýval. K. Burian se nedokázal vžít do operní role ztvárňující pohádkového Prince, který se podle tohoto pěvce měnil v každém dějství. Svým přátelům K. Burian vyprávěl, jak uvádí v monografii o tomto pěvci A. Berndorf, následující:

Toho, jsem nikdy nezapíral, naopak, mnohokrát jsem naznačil, že bych byl rád, kdyby se ona role přidělila jinému pěvci. To jsem prohlásil před Kovařovicem i Pickou též při generální zkoušce s tím, že některé momenty role nedovedu dobře chápat. I žádal jsem, jak jsem byl z říše zvyklý, Kovařovice o radu. Místo toho dostalo se mě pouze strohé odpovědi: Když se vám ta role nelíbí, nemusíte ji zpívat. Pan Pták mně ji také zazpívá a dobře! – Tím mě vlastně byla odňata a já ihned odešel ze zkoušky, okolnost, že jsem nebyl povolán zpět, svědčí o tom, že aniž bych to věděl, studoval jí se mnou současně i pan Pták.⁵⁴

Nakonec K. Burian pohádkového Prince přece jenom ztvárnil v Národním divadle, a to na druhém uvedení této opery dne 2. 4. 1901 a na sedmém uvedení této

⁴⁹ Emilian Hoffer, „Národní divadlo v Praze“, *Dalibor* 23, č. 22 (1901), 175–176.

⁵⁰ Roman Hartl, *Král pěvců Karel Burian a dalších 80 historických osobností městysů a obcí mikroregionu Balkán* (Rakovník: Rakovnicko, 2013), 27.

⁵¹ Emanuel Kopecký: Vilém Pospíšil, *Slavní pěvci Národního divadla* (Panton: Praha, 1968), 16.

⁵² „Spor Národního divadla s operním pěvcem Burianem“, *Národní listy* 41, č. 353 (1901), 3.

⁵³ *Ibid.*, 3.

⁵⁴ Alexandr Berndorf, *Pěvec, který dobyl svět* (strojopis, květen 1957, Archiv Národního muzea: katalogové číslo 31), 255.

opery dne 1. 5. 1901.⁵⁵ Vztahy mezi správou Národního divadla a K. Burianem se ale ještě zhoršily, když dne 5. 6. 1901 přišel oznámit, že večer nebude moci zpívat v opěře *Fra Diavolo*. Důvodem mělo být, podle diagnózy divadelního lékaře Frankenbergra, onemocnění v podobě akutního kataru hrtanu, jehož léčení mělo trvat zhruba tři dny.⁵⁶ Během této doby však umělec odjel na pohostinské vystoupení do Pešti.⁵⁷ Při jedné z dalších indispozic dne 17. 6. 1901, kdy měl K. Burian vystoupit v *Prorokovi* a vystoupení odepřel,⁵⁸ se správa Národního divadla rozhodla, že umělce nechá vyšetřit lékařem Chudobou. Ten posléze správě Národního divadla vypověděl, že K. Burian zpívat může a jen simuluje.⁵⁹ Tyto důvody vedly k „prohlašování p. Buriana, že více v Národním divadle zpívat nebude, sražený mu byly honoráře na základě smlouvy a vyměřeny mu pokuty ve výši tří denního služného dne 19. června, 20. června a 24. června, v kteréžto dny byl žalovaný, ač byl hlášen nemocným, viděn na ulici kdež ostentativně chodil.“⁶⁰ Navíc v budapeštských novinách *Pester Lloyd* vyšlo oznámení, že „se na podzim představí peštskému obecenstvu jako člen král. uherské opery.“⁶¹ Tyto události společně se smlouvou, kterou K. Burian v minulosti s královskou operou v Pešti podepsal, způsobily, že byl K. Burian pohnán před soud správou Národního divadla o náhradu škody za porušení smlouvy.⁶²

Unavený K. Burian, a, jak ve své knižní publikaci píše Josef Bartoš, „znechucen intrikami, poháněn vlastními kolegy, vláčen po novinách, smuten nad zneuznáním svého vlasteneckého poměru ke Smetanovi, raněn ve svém česství“,⁶³ opustil Prahu a odjel do Pešti. Odtud napsal dne 28. 1. 1902 dopis adresovaný svým pražským známým, že právě dostal 101. věnec, zatímco 28. 2. roku 1901 mu v Praze byl adresován 101. anonymní hanopis.⁶⁴ Avšak v jiných dopisech, jak píše J. Bartoš, „teskně vzpomíná na Prahu. Vede se mu podle jeho vlastních slov jako Ovidiovi ve vyhnanství“, zklamán tvrdí, že „ta Praha je na každého řádného člověka mord“, resignovaně cituje Máchovo slovo, podle něhož „jest pěvcův osud světem putovati“.“⁶⁵

⁵⁵ „Karel Burian“, *Národní divadlo* [online]. <http://archiv.narodni-divadlo.cz/default.aspx?jz=cs&cdk=SeznamPredstaveni.aspx&csz=0&ci=0&ju=13228&pn=254affcc-cb43-4078-86fe-c5544619cf67> [15. 5. 2019].

⁵⁶ „Spor Národního divadla s operním pěvcem Burianem“, *Národní listy* 41, č. 353 (1901), 3.

⁵⁷ Zdeněk Nejedlý, *Dějiny opery národního divadla*, 2. díl (Praha: Práce, 1949), 57.

⁵⁸ „Spor Národního divadla s operním pěvcem Burianem“, *Národní listy* 41, č. 353 (1901), 3.

⁵⁹ Ibid., 3.

⁶⁰ Ibid., 3.

⁶¹ „Divadlo“, *Katolické listy* 5, č. 158 (1901), 4.

⁶² Roman Hartl, „Karel Burian“, *Rozkvetlé konvalinky* [online]. <http://www.rozkvetlekonvalinky.estranky.cz/clanky/operni-zpevacky-a-zpevaci/karel-burian.html> [15. 5. 2019].

⁶³ Josef Bartoš, *Karel Burian* (Rakovník: Výbor pro jubilejní oslavy v Rousínově, 1934), 17.

⁶⁴ Ibid., 24.

⁶⁵ Ibid., 24.

Během let 1902 až 1908 hostoval K. Burian v Národním divadle pouze dvakrát, a to ve dnech 17. a 19. prosince roku 1903. Další pěvecké vystoupení mu správa ND nechtěla povolit...⁶⁶

Tabulka č. 2 Přehled všech Burianových vystoupení v Národním divadle⁶⁷

	1899	1900	1901	1903	1909	1910	1911	1922	Celkem
<i>Carmen</i>	1	5			1				7
<i>Dalibor</i>	1	6	1	1	1	2		1	13
<i>Fidelio</i>		2	1						3
<i>Fra Diavolo</i>		4	1			4	1		10
<i>Hubička</i>					1				1
<i>Komedianti</i>		4			1				5
<i>Lohengrin</i>		2		1	1				4
<i>Otello</i>			6						6
<i>Pád Arkuna</i>		3							3
<i>Prodaná nevěsta</i>		1	1						2
<i>Prorok</i>			1						1
<i>Psolavci</i>	1	2	4		1	1			9
<i>Rusalka</i>			2						2
<i>Sedlák kavalír</i>		2							2
<i>Tannhäuser</i>	1	3	1		1	2	1	2	11
<i>Werther</i>			8		1				9
Celkem	4	34	26	2	8	9	2	3	88

Karel Burian's Active Work in the National Theatre from 1899 to 1903

Abstract

This study focuses on the work of the Czech singer Karel Burian at the National Theatre in Prague from 1899 to 1903. The first section deals with Burian's singing repertoire at the Prague National Theatre and his further work during his stay in Prague. The second section considers musical reviews of Burian's singing performances at the National Theatre in Prague. The following section is concerned with the income of Burian and his colleagues who worked at the

⁶⁶ Emanuel Kopecký, Vilém Pospíšil, *Slavní pěvci Národního divadla* (Panton: Praha, 1968), 17.

⁶⁷ „Karel Burian“, *Národní divadlo* [online]. <http://archiv.narodni-divadlo.cz/default.aspx?jz=cs&cdk=SeznamPredstaveni.aspx&csz=0&cic=0&cju=1322&cpn=254affcc-cb43-4078-86fe-c5544619cf67> [12. 6. 2019].

National Theatre. The fourth section focuses on the relationship between Burian and the head of the National Theatre Opera, other artists and visitors to operatic performances during Burian's work at the Prague National Theatre. The study concludes with the reasons for Burian's departure from Prague.

Působení pěvce Karla Buriana v Národním divadle v Praze v letech 1899 až 1903

Abstrakt

Tato studie se zaměřuje na působení českého pěvce Karla Buriana v Národním divadle v Praze v letech 1899 až 1903. První část se zabývá Burianovým pěveckým repertoárem v pražském Národním divadle a jeho dalším působením během pobytu v Praze. Druhý oddíl se věnuje hudebním recenzím na Burianovy pěvecké výkony v Národním divadle v Praze. Následující oddíl pojednává o příjmech K. Buriana a jeho kolegů, kteří působili v Národním divadle. Čtvrtá část se zaměřuje na vztahy mezi K. Burianem a šéfem opery Národního divadla, ostatními umělci a návštěvníky operních představení během Burianova působení v pražském Národním divadle. V závěru studie jsou uvedeny důvody k odchodu K. Buriana z Prahy.

Keywords

Karel Burian; National Theatre; Czech singer; operatic repertoire

Klíčová slova

Karel Burian; Národní divadlo; český pěvec; operní repertoár

Príspevok vznikl za podpory MŠMT ČR udělené UP v Olomouci (IGA_FF_2021_013).

Petr Venglař
petr.venglar01@upol.cz